

התבה של עצמנו

הומניזם, פלורליזם, קומוניזם, סוציאליזם, קפיטליזם ויהדות...

1. הצלה בזכות התיבה – פעמיים!

פעמים כמעט נחרב העולם.

פעם אחת זה היה חרבן גשמי, בימי נח, כשהוצף העולם במבול.

פעם נוספת, שנים מאחר יותר, היה זה כאןשר מלך רשע במצרים - פרעה - גזר להשליך את כל הבנים לַיָּאֹר, ובכך להשמיד את עם ישראל, הנמצא בהתהוותו, ולפגוע במצפן הרוחני של העולם – עם ישראל.

בשני המקרים הגיעה גאולה לעולם באמצעות תבה.

פעם אחת זו תבת נח. נח איש צדיק שנצטוו לבנות תבה ולהכניס בה את כל בעלי החיים ואת משפחתו כדי לשקם את העולם, לאחר המבול.

מאחר יותר, במצרים נבנית תבה נוספת עבור תינוק קטן, מנשה שמו, במטרה להצילו מהגזרה הנוראה של הריגת כל הבנים העבריים.

2. התיבה – סמל להפרדה, להבדלה

התבה בפרשתנו, פרשת נח, מהווה הבדלה והפרדה בין כל בני האדם – לבין משפחת נח.

במצרים, התבה עתידה להציל את מנשה ולהפריד בין ישראל – למצרים (ולמעשה, מאחר יותר, בקבלת התורה, נהיה נבדלים מכל שאר העמים).

אבל למה יש צורך בהפרדה, בהבדלה?

למה אי אפשר שנהיה כלם דומים, יחד?

3. שתי גישות לעולם

בעולם, ישנם אידיאלים שונים, רבים מהם חולפים, אך לחלקם יש יותר תקף מאחרים.

בפרשתנו, אנו פוגשים שתי גישות (לפחות) לעולם.

4. הגישה הקומוניסטית וזקיה

נח נולד לעולם שהיה שויוני למדי, הרבה לפני שנבחר עם ישראל. כל האנשים יכלו לעבד את ה' כראות עיניהם, והיו רק 'נצנים' של עמים.

אך נראה כי למרות חרות הגדולה, רב בני האדם בחרו לחיות בצורה אגואיסטית, דואגים לצרכיהם האישיים גם על חשבון פגיעה באחרים.

עולם מלא גזל, אלימות ויחסים בלתי מוסריים!

אברהם, אותו אנו פוגשים לראשונה בסוף פרשת השבוע, מקבל את הצווי הראשון מאת ה', הדורש ממנו להפריד ממשפחתו:

"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך".

בני דור המבול מובילים עולם ללא הבדלים כלל.

כל בני האדם שווים, ונראה שאפילו בעלי החיים שווים לאדם (כך יש להבין מה שכתבו כמה מהפרשנים המסבירים שהמצב היה כל כך גרוע, עד כדי כך שהיו לאדם יחסים עם בעלי חיים!¹).

האידיאולוגיה האוניברסלית המנסה להציג עולם בו הכל אותו דבר, מובילה בקלות למצב בו נעשות הפרדות בלתי רצויות ובלתי מצדקות: אנשים גוברים ותוקפים חפים מפשע, נשים מחפצות, והדבר המשמעותי היחיד הנוסף הוא ה'תענוגות' האישיים.

5. הגישה ה'אחדותית' ונזקיה

אידיאולוגיה דומה עולה שנים מאחר יותר, ואף היא מזכרת בפרשת השבוע שלנו.

נראה כי רב העולם התאחד לכדי יצירת 'אחד אידיאולוגיות' - "שפה אחת ודברים אחדים", לכל העולם. רצונותיהם ושאפויותיהם היו כה חזקים, עד שהם הצליחו לאחד את כלם למשימה אחת: לבנות מגדל גדול שישימש כמרכז התרבות וימנע מהאנשים להפריד אחד מהשני.

אך ה' לא מקבל את האידיאולוגיה הזו.

הוא מפריד בין האנשים, מפזר אותם על פני כל הארץ ויוצר בבל ב'שפה האחת' שלהם.

אפשר לשאל – למה?

למה ה' צריך להרס אידיאולוגיה יפה שכזו?

וכי אחדות עולמית אינה רצויה?

חז"ל מלמדים אותנו במדרש כי הדור הזה, למרות השני - דומה לדור המבול, והגיע כמעט לאותן רמות של חסר מוסריות.

¹ ראה בבלי, סנהדרין קח, א; ר"ן, מעשי ה' ו'בית הלוי' לבראשית ו, יב.

רבותינו מלמדים כי החברה הייתה כל כך להוטה להשיג את מטרתה בבניית המגדל, עד שלא אכפת לאנשים מחיי אדם.

תאור המדרש מלמד כי בתהליך הבניה, כאשר לבנה נפלה ונשברה, האנשים היו מתאבלים ובוכים, אך אם אדם נפגע מלבנה או מתאונה אחרת, היו מחליפים אותו במהירות, ולא מצטערים עליו כמו שהצטערו על אבדן הלבנה...²

אידיאולוגיה המתקיימת על ידי מחשבה אחת בלבד, רעיון אחד ודרך אחת, עלולה להשאיר מאחור את כל שאר הרעיונות, ובקלות להגיע לשחיתות וחסר מוסריות.

אחדות היא חשובה.

התכנסות סביב אידיאולוגיה אחת היא חשובה.

ובאמת, ישנה בחינה בה הכל שווה בעולם.

אך יש גם משג של 'שני'.

קימות מחשבות רבות, אידיאלים רבים, צבעים וגונים רבים.

דברים מחלקים ומפרדים.

6. יסוד ה'תיבה' כמושג יהודי

נראה כי אידיאולוגיה אמתית היא מעין 'תיבה' – קרי היכלת לסגר את רעשי הרקע ולצלל לתוך עצמנו ולגלות ולהעצים את היחודיות שלנו.

התיבה קוראת לנו להסתכל פנימה, ביחידים, כמשפחות, כקהלות, וכעמים, כדי לבקר לעצמנו את התכונות המיוחדות שאנו נושאים, את הזהות שלנו.

רק אז נוכל לצאת מהתיבה ולהתחיל לגאל ולבנות את העולם.

מענין לצין כי בשתי התבות שהזכרנו, של נח ושל משה, אנו מוצאים מקור אור בתוך התיבה.

בפרשת השבוע אנו קוראים על ה'צהר' – אותו המפרשים מסבירים כאבן יקרה שהאירה את התיבה.³

ובאפן דומה, חז"ל מלמדים אותנו שלמשה עצמו היה אור.⁴

² "לא היו שם אבנים לבנות את העיר ואת המגדל, ומה היו עושין, היו מלבנים לבנים ושורפים אותם כיוצר חרס, עד שבנו אותו גבוה כשבעה מילין... ואם נפל אדם ומת לא היו שמים לבם עליו, ואם נפלה לבנה היו יושבין ובוכין ואומרין: מתי תעלה אחרת תחתיה? ועבר אברהם בן תרח וראה אותם בונים את העיר ואת המגדל, וקללם בשם א-לוהים" (פרקי דרבי אליעזר, פרק כד).

³ ראו בראשית רבה לא,יא; סנהדרין קח,ב; אונקלוס; מדרש החפץ; תרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל; רבינו בחיי לשמות כח, טו; עמר נקא, גור אריה ורש"ר הירש לבראשית ו, טז.

⁴ ראו תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יב עמוד א: "וחכמים אומרים: בשעה שנולד משה – נתמלא הבית כולו אור, כתיב הכא: ותרא אותו כי טוב הוא, וכתיב התם: וירא א-לוהים את האור כי טוב".

בְּנֵי הַפְּרָדוֹת בְּצוּרַת 'תְּבֵה', זֶה רַק דָּבָר בּוֹנֶה.

תְּפִיסַת הָעוֹלָם הַיְּהוּדִית מְזַמֶּינָה לִיצוֹר תְּקוּפַת לְמוּד, קְרִיאָה לְצֵלֶל פְּנִימָה, הַמֵּאֲפָשֶׁרֶת לָנוּ לְגִלּוֹת תְּכּוּנוֹת
אִישִׁיּוֹת, שְׂבָעֶתִיד יְכוּלוֹת לַעֲזֹר לְכָלֵל הָאֲנוּשׁוֹת.